

1.02.2005

SAKSNR. 2003/956-79
ARKIV 810

Bergen, 26.01.2005
04/11860 A
KR/HHB/TVM

Fiskeri- og kystdepartementet
Postboks 8118 Dep
0032 Oslo

HØRINGSUTTALELSE – "SAMLET INNSATS – NY STRUKTUR" – INNSTILLING FRA STYRINGSGRUPPEN FOR DEN BLÅ-GRØNNE MATALLIANSEN

Vi viser til departementets brev av 14.12.04 (ref. 200300956) der innstillingen fra Styingsgruppen for Den blå-grønne matalliansen ble sendt på høring.

Vi vil innledningsvis komme med noen generelle merknader, før vi går over til å kommentere innstillingen i større detalj med henvisning til punktene 1 - 4, slik departementet anbefalte. Til slutt vises til alternative løsninger og tilrådinger.

Generelle merknader

Innstillingen tar opp sentrale spørsmål innen et viktig og vanskelig område. Selv om en rekke av spørsmålene som tas opp ikke direkte berører verken Universitetet i Bergen (UiB) eller Universitets- og høyskolesektoren, er det også av stor indirekte betydning også for oss at det legges et godt grunnlag for fortsatt videre utvikling av norsk forskning og næringsutvikling innen dette feltet. Som det er påpekt i en rekke internasjonale evalueringer, er det allerede i dag et svakt forskningsgrunnlag for norsk havbruksnæring. Et bedre kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for en forsvarlig forvaltning av de marine ressurser i våre havområder. Forskingen innen disse feltene er selvsagt en internasjonal virksomhet – og er en nødvendig forutsetning for at norsk næringsliv skal kunne være internasjonalt konkurransedyktig også i åra som kommer.

I utgangspunktet har vi innen norsk FOU-virksomhet knyttet til marin sektor mange og spredte miljøer. Skal vi klare å realisere våre målsettinger for norsk forskning og næringsliv, er det derfor nødvendig at vi nå satser på de i utgangspunktet sterkeste miljøene for at disse skal kunne opprettholde og styrke sin internasjonale posisjon. Det vil også være nødvendig at vi samler oss om en mer optimal utnyttning og koordinert videreutvikling av eksisterende infrastruktur.

Innstillingen har som intensjon å foreta en kraftigere samordning av all norsk FOU-virksomhet knyttet til matproduksjon – innen landbruk så vel som fiskeri. Det er derfor med en viss forundring at vi kan konstatere at innstillingen primært dreier seg om marin relatert virksomhet – mens forskning relatert til landbruket gjennom Bioforsk og finansieringsordningene knyttet til landbruket er holdt utenfor de forslag som utvalget fremmer.

Det er også grunn til å stille spørsmål ved om forslagene i den framlagte innstillingen på tilfredsstillende vis makter å legge et tilstrekkelig kraftig grunnlag for den videre utvikling av FOU-virksomheten innen marin sektor. Videre kan det stilles spørsmål ved om etableringen av et større holdingselskap for all næringsrettet forskning innen feltet som også skal eie og drive en omfattende infrastruktur (havbruksstasjoner og laboratorier), ikke vil føre til en økende byråkratisering som ikke fremmer omfang og kvaliteten av vår samlede FOU-virksomhet. Utvalgsinnstillingen peker selv på betydningen av å bygge opp miljøer som kan fremme innovasjon og nyskaping på tvers av eksisterende strukturer – etter UiBs syn er dette et moment som bør tillegges stor vekt og som vil kunne føre til andre organisatoriske konklusjoner.

Mer konkrete kommentarer knyttet opp mot de fire overordnede anbefalingene:

1) *etablering av en fellesarena*

- Det er vanskelig å se at den foreslåtte fellesarena mellom samtlige aktører innen feltet effektivt vil kunne bidra til større grad av samordning. Vi stiller oss tvilende til om etablering av en omfattende overbygning vil kunne få et meningsfylt innhold. En slik møteplass uten reelle beslutningsfullmakter vil lett kunne få et rituelt preg. Snarere enn å knytte nærmere forbindelser mellom aktive forskningsmiljøer på tvers av etablerte institusjons- og faggrenser, vil denne type overbygninger lett kunne føre til en øket formalisering og byråkratisering av kontaktene. Det ligger derimot et betydelig potensiale i en videre utvikling av eksisterende fellesarenaer.

2) *oppretting av et infrastrukturselskap*

- I forholdet til infrastruktur er det vår erfaring at etterspørselen etter denne type installasjoner er tett bundet opp til ønsket om samarbeid med de relevante fagmiljøer. Etterspørselen fra internasjonale forskningsmiljøer går gjennom etablerte faglige kontakter. Kontakten mellom forskerne og de som forvalter infrastrukturen må derfor være tett. Innen forskningsvirksomhet er det ikke uten videre fornuftig å skille mellom brukere og eiere av infrastruktur fordi en ut fra forskningsprosjektenes innhold ofte vil være avhengig av et tett og integrert samarbeid mellom aktørene.

- En forutsetning for at instituttene (i vårt tilfelle Havforskningsinstituttet) fortsatt skal stå som eiere av havbruksstasjonene, må imidlertid være at disse skal kunne stilles til disposisjon på likeverdige vilkår også for forskere knyttet til universitetene eller en av de andre institusjonene.

- En viktig infrastruktur for marin forskning er forskningsfartøyene. Disse er ikke berørt i innstillingen. Også på dette området vil det åpenbart være viktig å legge et grunnlag for en fremtidig rasjonell utnyttelse og fornying av flåten. Dette vil best kunne skje om dagens rederivirksomhet ved Havforskningsinstituttet også ble utvidet til å omfatte fartøyene som i dag drives av UiTø.

3) *skille næringsrettet og forvaltningsrettet forskningsvirksomhet*

- Norsk forskning innen de nevnte områder må ikke bare være på et høyt internasjonalt nivå – den må selvsagt også være troverdig. Dette gjelder spesielt i forholdet mellom den forvaltningsrettede forskning og rådgivingsvirksomhet på den ene siden og den rent oppdragsrettede næringsbaserte forskning på den annen side.

Innstillingen tar på dette punktet opp spørsmål der det vil være av avgjørende betydning for institusjonene som driver forvaltningsrettet forskning å beholde uavhengighet og høy troverdighet i forhold til næringen. Likeledes er det viktig for instituttene å beholde en faglig uavhengighet som gjør at de internasjonalt ikke oppfattes som et redskap for våre politiske myndigheter.

- Framtidig næringsutvikling og kommersialisering innenfor marin sektor krever et sett av komplementære forskningsmiljøer. Disse må spenne over grunnleggende forskning, innenfor en rekke relevante naturvitenskapelige og teknologiske disipliner, til mer kortsiktig utviklings- og konsulentarbeid bestilt og betalt av bedrifter. Videre har en behov for forvaltningsrettede forskningsinstitusjoner som bidrar til at departementer og forvaltning kan legge premissene for ressursuttak, miljøkrav og spilleregler for næringsaktørene. De ulike rollene krever ulike aktører. Som påpekt i innstillingen synes det nå nødvendig å legge begrensninger på de forvaltningsrettede institusjonenes adgang til å påta seg FOU-opdrag for næringen (næringsrettet forskning), og ideen om å samle den statlige næringsrettede forskningen synes fornuftig i forhold til en tydeligere rolleavklaring mellom næringsliv og forvaltning.

4) *samle næringsrettet forskningsvirksomhet i et holdingselskap*

- Et selskap for all næringsrettet forskning knyttet til "blå-grønn" sektor slik det skisseres i innstillingen, vil i seg selv ikke være tilstrekkelig redskap for å ivareta Norges store utfordringer når det gjelder framtidig innovasjon og verdiskapning innenfor marin sektor. Næringsrettet forskning innen blågrønn sektor omfatter i stor grad statlig finansiert utviklingsarbeid som ofte har brukermedvirkning i en eller annen form. Mye av disse midlene kanaliseres i dag gjennom Forskningsrådet og andre statlige ordninger. Som påpekt i en rekke internasjonale studier, avhenger et effektivt innovasjonssystem også av tilgjengeligheten til grunnleggende frontforskningsmiljøer innenfor medisin, naturvitenskap og teknologi. I henhold til evalueringer har Norges havbruksforskning en stor utfordring i å evne å trekke den grunnleggende kunnskapsutviklingen inn som innovasjonsbase for næringen. Det advares mot å utvikle en havbruksforskning, som en særnorsk disiplin, uavhengig av internasjonal kunnskapserving innenfor grunnleggende disipliner. Ved universitetene gjøres det nå en rekke tiltak innenfor organisering av kommersialisering, såkornelskap og randsoner. Samtidig med å styrke kommersialiseringsapparatet har universitetene et sterkt fokus på å styrke grunnleggende forskning med høyt innovasjonspotensiale.

For å oppnå den konsentrasjon som innstillingen ønsker, anser UiB det som svært viktig at en ser den næringsrettede virksomhet i et perspektiv hvor også universitetenes grunnleggende forskning er en nødvendig forutsetning for innovasjon, kommersialisering og framtidig verdiskapning.

- Det er en rekke uavklarte spørsmål som knytter seg til det foreslåtte holdingselskapet for næringsrettet forskning – som også er foreslått å skulle eie infrastrukturaneleggene knyttet til havbruk og laboratorier. Et viktig spørsmål er om en slik sterk overbygning i praksis vil føre til at kontaktene mellom instituttene næringsrettede forskning og universitetenes basisforskning blir vanskeliggjort – og dermed hemme den innovasjonskraft som en ønsker miljøene skal ha. Det vil i denne sammenheng både være problematisk og også uønsket å foreta en skarp grenseoppgang mellom basalforskning og næringsrettet forskning.

- Hvilke enheter skal inngå i et slikt selskap: Sintefs rolle synes spesielt uavklart, ikke minst ut fra den rolle Sintef ønsker å ha som dominerende eier i det nye selskapet og med en videre utbygging av biologisk rettet forskning i egen regi. Både når det gjelder finansiering og drift av infrastruktur og ordinær forskningsvirksomhet synes det som om en kan risikere å få en ytterligere spredning av ressursene på flere enheter – i strid med intensjonene bak utvalgets arbeid.
- Også i forholdet til Havforskningsinstituttet er det uklart om og i hvilken grad deler av deres virksomhet bør skilles ut og overføres til en næringsrettet forskningsenhet. Det vil her være nødvendig med en konkret vurdering både ut fra kjennskap til den aktuelle forskning og ut fra de overordnede retningslinjer som her må legges til grunn.
- Hvis det er slik at det nye holdingselskapet skal overta en stor del av eksisterende infrastruktur: På hvilken måte skal en skape den nødvendige kapital til veie? Hvis universitetene skal inn på eiersiden vil dette trolig kreve egne offentlige bevilgninger. Dette spørsmålet krever nærmere vurdering også for et næringsrettet selskap som ikke omfatter havbruksstasjoner og annen infrastruktur.

Hva er aktuelle alternativer for å realisere noen av de målsettinger utvalget har hatt?

Etter UiBs syn bør en i større grad ta utgangspunkt i forskningsbehovene vurdert fra de enkelte forskningsenhetenes side: Hva er det som fungerer bra og hva er mer problematisk? Fra et slikt utgangspunkt kan en i neste omgang vurdere hvilke overordnede strukturer og instrumenter som bør endres eller styrkes. Utgangspunktet må være å bygge videre på de sterkeste miljøene: Bare ved å utvikle disse videre vil en kunne hevde seg i en stadig sterkere internasjonal konkurranse. Betydningen av å satse videre på de regionale klynger kan illustreres ved en av konklusjonene fra Norconsults rapport om "Vurdering av utvikling av nye arter i oppdrett og bruk av offentlige virkemidler for kommersialisering på Vestlandet";

"Hovedtyngden av marin FoU i UoH- og instituttsektoren utføres på Vestlandet. Hele 60 % av den nasjonale aktiviteten finner sted i denne regionen. Bergen framstår som det "marine sentrum" i Norge med Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen som de største aktørene. Vestlandet er uten tvil en region som har alle forutsetninger for å lede an i en utvikling av nye arter i oppdrett" (Norconsult 01.11.04).

I neste omgang vil et slikt utgangspunkt også være det som gir det beste grunnlaget for en nasjonal verdiskaping og en næringsvirksomhet som kommer distriktene til gode. Et annet nødvendig utgangspunkt for framtidig organisering av instituttsektoren vil ligge i skillet mellom næringsrettet og forvaltningsrettet forskning – jfr. det som er sagt overfor om nødvendigheten av å ha sterke, troverdige og uavhengige institusjoner som kan stå for nødvendig kvalitetssikring og kvalifisert rådgivning.

UiB vil konkret rå til:

- Det må bygges videre på de eksisterende sterke miljøene og la dem få utviklingsmuligheter slik at en omkring disse kan etablere sterke og brede forskningsmiljøer som gir rom for innovasjon på tvers av eksisterende fag og institusjonsgrenser. Dette betyr innen marin sektor konkret at en satser på en videre utbygging med hele spekteret fra basalforskning via forvaltningsrettet til næringsrettet forskning, spesielt i tilknytning til miljøene i Bergen og Tromsø. For den mer teknologisk rettede forskning vil det fortsatt være viktig å styrke miljøene omkring NTNU. Også Ås-miljøene bør kunne videreutvikle sine sterke områder i et nært samarbeid med de andre biologiske fagmiljøene.
- De næringsrettede instituttene bør kunne samles innen ett selskap slik det er foreslått i innstillingen - gjerne med hovedkontor i Tromsø. Forutsetningen er at den del av virksomheten som finner sted i de andre universitetsbyene får så stor grad av handlefrihet at de får anledning til å utvikle seg i et integrert samspill med de øvrige forskningsmiljøene på stedet. Bare gjennom et slikt nært samarbeid vil en kunne utvikle marine klynger med tilstrekkelig innovasjonskraft. Konkret bør en søke å stimulere til utvikling av sterkere relasjoner mellom Akvaforsk og institusjonene i Tromsø og Bergen. Relasjonene mellom Havforskningsinstituttet og det nye næringsrettede selskapet bør vurderes særskilt, og det er viktig å avklare grensesnittet dem imellom. Ev. utskilte deler av virksomheten ved Havforskningsinstituttet, fra UiB, Protevs og dagens Fiskeriforskning avd. Bergen vil kunne utgjøre grunnstammen i den næringsrettede virksomheten i Bergen. Universitetet i Bergen er innstilt på å gå inn som deleier i et nasjonalt næringsrettet selskap – forutsatt at Sintef her ikke kommer i noen form for dominerende posisjon og at spørsmålet om aksjekapital for universitetene kan avklares.
- Infrastruktur knyttet til havbruksstasjoner og kostbare laboratorieinstallasjoner må utvikles innen rammen av de forskningsutførende institusjonene. Disse installasjonene vil også i framtida være avhengig av offentlige midler for å kunne drives og utvikles på tjenlig vis – og det må være langt enklere å styre den videre utbygging av disse gjennom de offentlige budsjetter. Det er her spesielt viktig at en konsentrerer virksomheten omkring de allerede eksisterende havbruksstasjonene og ikke ytterligere sprer faglige og økonomiske ressurser på flere mindre og konkurrerende anlegg. Vi forutsetter at anleggene kan stilles til rådighet for øvrige forskningsutførende institusjoner på like vilkår som for de nåværende eierinstitusjonens forskere. Samarbeid og samordning mellom de ulike installasjonene bør kunne utvikles etter samme mønster som er lagt til grunn innen funksjonell genomforskning – "FUGE".
- UiB er enig i at NIFES utvikles videre etter de samme retningslinjer som har vært fulgt til nå og ser fram til et fortsatt nært og ytterligere formalisert samarbeid mellom UiB og NIFES. Eksisterende samarbeidsavtale utgjør et godt grunnlag for et slikt samarbeid, bl.a. omkring ernæringsforskning og – utdanning. Den uavhengige status NIFES i dag har, er et viktig element i oppbyggingen av en næringsvirksomhet der troverdig kontroll av kvalitet og prosesser knyttet til matproduksjon er nødvendig.
- Det arbeides i Bergen nå aktivt for en samlokalisering av en rekke forskningsutførende institusjoner knyttet til marin sektor. Med utgangspunkt i Høyteknologisenterets arealer på Marineholmen vil en her med en direkte linje tilbake

til Norges første marinbiologiske stasjon kunne utvikle et miljø med betydelig internasjonal kompetanse og slagkraft. Dette miljøet vil således foruten UiBs nye biologiske institutt kunne omfatte Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttets virksomhet i Bergen, Fiskeriforsknings avd. Bergen, Nansen-senteret, CMR, Intervet-Norbio as med flere.

Aktiv medvirkning fra myndighetenes side til en slik samlokalisering og samordning av eksisterende virksomheter vil være en vesentlig rimeligere og langt mer effektiv måte å oppnå målsettingene knyttet til utvalgets innstilling, uten å måtte ty til tunge og ressurskrevende overbygninger. Vi er kjent med at tilsvarende arbeid med samlokalisering finner sted i Tromsø.

- UiB vil også peke på behovet for en bedre samordning av den meget kostbare og viktige infrastruktur som forskningsfartøyene utgjør. I Bergen har vi tatt konsekvensene av behovet for en samordning ved at vår rederidrift er overtatt av Havforskningsinstituttet – og vil peke på at det vil være et ytterligere skritt i denne retning om Havforskningsinstituttet også hadde overtatt ansvaret for drifting av fartøyene knyttet til UiTø.

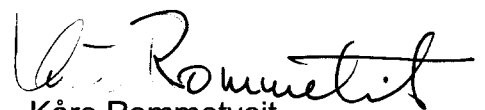
Konklusjon:

Skal vi kunne realisere våre målsetninger for norsk forskning og næringsliv innen dette feltet, må det satses videre på de miljøene som allerede står sterkt. Det forutsetter også klare roller mellom de ulike forskningsaktørene innen feltet, samtidig som det krever nært samarbeid mellom dem.

Behovet for øket forskningsinnsats innen marin sektor er klart dokumentert. Det er viktig at en nå ikke bruker våre ressurser til kostbare organisatoriske løsninger – men heller satser på å få realisert et løft som kan styrke norsk forskning så vel som norsk næringsvirksomhet.

Kirsti Koch Christensen
rektor

Kåre Rommetveit
universitetsdirektør

Kopi:

Utdannings- og forskningsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Havforskningsinstituttet
NIFES
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet
Det medisinske fakultet
Forskningsavdelingen